

LIETO VANHALINNA ETURINNE

Linnavuoren kaivaus

Jukka Luoto 1973

Lieto, Vanhalinna 1973
Eturinne
Kaivauskertomus

Johdanto

Vuoden 1973 kaivausten pääkohteeksi valittiin Eturinteeksi kutsuttu alue, joka sijaitsee linnamäen eteläpäässä ja liittyy ilman selvää rajaa lakitasanteeseen. Etelässä, kaakossa ja osittain lännessäkin se rajoittuu jyrkästi alaspäin viettävään avokallioon. Idässä kallio on loivempi ja sitä pitkin on mahdollista kulkea. Tällä paikalla sijaitseekin ainoa varsinainen kulkutie mäen laelle; tätä tietä on ilmeisesti käytetty myös muinaisina aikoina. Sisäänkäyntiä reunustavana ja ulospäin työntyvänä alueena eturinne on varmasti ollut tärkeä linnan puolustusta suunniteltaessa. Sen jyrkkäseinäiseltä länsireunalta käsin saatettiin hallita paitsi sisääntulotietä myös mäen eteläpäättä ja sitä ympäröivää aluetta, jolta vihollisen uhka lähinnä oli odotettavissa.

Tästä puolustuksen kannalta ilmeisen keskeisestä asemasta johtuen Eturinne on joutunut tutkimuksen kohteeksi jo kenttätöiden alkuvaiheessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Näiden tutkimusten tuloksena todettiin, että tällä alueella on sijainnut linnan päävarustus, joka käsitti massiivisen n. 7 m paksun ja kallion reunan suuntaisena kulkevan muurin (Rinne 1914 s. 94 ja k. 40). On kuitenkin käynyt ilmi, etteivät Rinteen kirjallinen selvitys rakenteista ja toisaalta hänen kartografinen esityksensä ole sopusoinnussa keskenään. Tämän vuoksi haluttiin tutkimalla Eturinnettä kontrolloida näitä varhaisia tutkimustuloksia. Muinaislinnan historian kannalta tarkistamisen arvoinen oli varsinkin Rinteen käsitys, että muurissa olisi käytetty tiiltä.

Koska vuoren laki oli vuoden 1973 kaivauksia aloitettaessa useilta kohdin veden peitossa, niin että kaivaustoiminta olisi siellä vaikeutunut, päätettiin tämä viime vuosien kaivaustoiminnan sivuun jäävä alue ottaa tällä kertaa tutkimuksen kohteeksi.

Tutkimukset

Tutkimuksia aloitettaessa kävi selväksi, ettei muinaista muurin paikkaa saattanut havaita ilman kaivauksia, mikä käy ilmi jo Rinteen esityksestäkin. Rinteen kaivauskarttojen tietoja ei myöskään voinut tulkita yksiselitteisesti. Tämän vuoksi muuria lähdettiin paikallistamaan kaivamalla 2 m leveä koeoja ruuturivin 3 kohdalle (Salo 1957 - Saraso 1960) ja sen suuntaisesti aina avokallion reunaan asti. Mikäli puolustusmuuri olisi ollut yhtenäinen, kuten Rinteen esitys antaa ymmärtää, tämä koeoja leikkaisi sen varmasti jossakin kohdassa.

Turpeen poistamisen jälkeen koeojaa tutkittiin n. 5 cm syvyydeltä. Näin toivottiin saatavan muurin jäännös esiin. Tällöin havaittiin, että sellaista kiveystä, joka saattaisi liittyä johonkin muurimaiseen rakennelmaan, on vain ruudussa I:3. Ruuduissa C-E:3 ja J-M:3 tavattiin kulttuurikerrosta vain kallion koloista, niin että muuri ei voinut sijaita näiden ruutujen alueilla. Ruuduista F-H:3 raivattiin tosin kiveystä, joka mm. F:3-ruudun itälaidalla oli tiheätäkin, se ei muodostanut rakennetta ja yläpinnaltaan tasaisena oli selvästikin tulkittavissa pihakiveykseksi.

Ennen kuin kaivausalueetta ryhdyttiin laajentamaan, pyrittiin nyt saatua tulosta varmistamaan syventämällä koeojaa 5 cm:llä kiveystä poistamatta. Tästä samoin kuin vielä kolmannelta kerroksestakin piirrettiin tasokartat, vaikka kiveys niissä onkin periaatteessa sama. Kallion koloihin jäänyt maa ruuduissa C-E:3 ja J-M:3 kaivettiin pohjaa myöten pois, muualla kiveys jätettiin paikoilleen.

Muurin sijainnin ja rakenteen selvittämiseksi avattiin kaivausalue koeojan itäpuolelle, ruutujen F-H:4-6 alueelle. Täällä tuli näkyviin suhteellisen säännöllinen, matala kiveys, joka on naapuriruutujen kiveyksen tavoin ymmärrettävä pihakiveykseksi. Tämä selitys onkin luonnollinen, onhan tie linnamäelle kulkenut juuri näiden ruutujen kautta. Merkkejä porttirakennelmasta tai muurista ei tavattu. Paljastettu kiveys jätettiin kartoittamisen jälkeen paikoilleen.

Pääkaivausalueen paikka valittiin koeojan länsipuolelta. Alue käsittää 64 m^2 (ruudut J-L:-3-2) ja on koeojan ja tasanteen lounaiskulmassa olevan rotkomaisen kallionkolon välissä.

Kiveyksiä ei tälläkään kertaa poistettu ensimmäisen kerroksen kaivamisen jälkeen, vaan ne säilytettiin paikoillaan toivossa, että ne syvemmälle kaivettaessa osoittautuisivat kuuluvan johonkin ehjään rakenteeseen.

Tällaista selvää ja tiivistä latomusta ei kuitenkaan tavattu, joten kiveys poistettiin toisen kerroksen jälkeen. Kolmannen kerroksen jälkeen tutkimus keskeytettiin varojen puuttuessa ja Vanhalinnan museolautakunnan ohjattua kaivaukset muihin linnamäen osiin. Ainoastaan ruutujen J-L:1-2 alueilla tutkimus ulotettiin syvemmälle; siellä kerroksia erotettiin kaikkiaan 5. Ruudun J:1 pohjoisreunan tutkimus kuitenkin pysäytettiin kolmannen kerroksen tasalle, koska siellä tavattiin matalaa pihakiveystä, jonka säilyttämistä pidettiin tärkeänä.

Kustakin kerroksesta piirrettiin tasokartta lukuunottamatta viidettä kerrosta, jonka tutkimus jäi kesken. Kerrosten keskimääräiseksi syvyydeksi pyrittiin saamaan 5 cm, mutta jos alueella tavattiin kiveystä, kerros jäi usein matalammaksi. Tutkimuksen päätyttyä alue jouduttiin jättämään peittämättä. Museoviraston puututtua asiaan se peitettiin kaksinkertaisella muovikalvolla ja sen päälle luotiin n. 20 cm:n maakerros. Tätä irtomaata ei voitu seuloa. Sen sijaan loppuosa kaivauksissa irroitetusta maasta seulottiin ja levitettiin kaivausalueelle v:n 1974 kaivausten yhteydessä. Seulontatöissä saatu löydöstö, joka koostui pääasiassa poltetusta luusta ja savesta l. kliiningistä, on lueteloitu arkeologian laitoksen kokoelman päänumerolla 76.

Muinaisjäännökset

1. Muurin jäännös^x

I:2-3, H:3

Jo pintaturvetta poistettaessa havaittiin ruudun I:3 alueella maanpinnasta kohoavaa kiveystä. Tutkimuksen kuluessa se osoittautui muodoltaan suhteellisen säännölliseksi. Kysymyksessä oli rakenteeltaan melko epämääräinen, erikokoisista kivistä muodostunut pitkulainen rakenne, joka kulki ruudun poikki koillinen-

^xMuinaisjäännösten numerot viittaavat liitteessä IV esitettyyn muinaisjäännösten numerointiin.

lounas suunnassa. Kaivaukset naapuriruuduissa (I:2, H:3-6, G:4-5 ja F:4) selvittivät jäännöksen laajuuden. Kiveys ei näyttänyt jatkuvan itään päin, lännessä se taas päättyi jo ruudun I:2 puolella. Sen pituudeksi jäi tämän vuoksi vain n. 3-3,5 m. Leveyskään ei ollut huomattava, se vaihteli 1,5 metristä 1 metriin. Kysymyksessä oli ilmeisesti muurin perusta, muulla tavoin tällaista maan pinnasta kohoavaa jäännöstä on vaikea tulkita.

Yläosaltaan kiveys oli huomattavan epätasainen, kiviaineksen koko vaihteli suuresti, eikä kiviä ollut aseteltu säännöllisesti. Pohjalla kiveys oli säännöllisempää ja kiviaines yhtenäisempää, kuten ruudun I:2 alueella varsin selvästi kävi ilmi. Samassa ruudussa voitiin myös havaita, että kivet oli istutettu lähes puhtaaseen savimaahan, jota oli ilmeisesti levitetty muurin perustaksi. Savimaan levintä käy ilmi paitsi liitteestä IV no.8, myös III-kerroksen kartasta.

Kiveys poikkeaa selvästi ympäristönsä muista kiveyksistä, joita oli erityisesti tämän muodostelman takana (Liite IV no. 5 ja 5a). Ne olivat kaikki matalia ja tasapintaisia.

Muurikiveyksestä tavattiin koko joukko löytöjä (TYA 74:1, 3, 6, 8, 9, 10, 13, 14, 22, 25, 51, 56, 57, 60, 62, 64, 68, 69, 72, 73, 75, 77, 79, 80, 82), jotka eivät kuitenkaan liittyne muurirakenteeseen. Mielenkiintoisempi on muurin jäännöksen päältä jo I-kerroksesta tavattu tiili. Sen mitat 28 x 13 x 9,5 cm kertovat tiilimuodosta, joka on ollut käytössä keskiajalla, lähinnä 1200- ja 1300-luvuilla (vrt. Liite X). Tiilen asema on selvästi sekundaari. Useat tiilen palat muurikiven lomassa osoittavat kuitenkin, että kysymyksessä on tähän rakenteeseen liittyvä löytö.

2-3. Muurin jäännös

J-I:-3--2

Samalla tavalla kuin ruudussa I:3 tuli ruuturivien -2 ja -3 rajalla jo kaivauksen alkuvaiheessa esiin kiveystä. Kysymyksessä oli suhteellisen harva, kaivausalueen poikki kulkeva kiveys (2), joka kaivausalueen alalaidassa (3) kääntyi vasemmalle ja päättyi kuljettuaan n. 1 m:n matkan tähän suuntaan. Kiveyksen muoto ja rakenne käy parhaiten ilmi I-kerroksen kartasta ja valokuvista 13-16, 24-26). Se oli harvaa, varsinkin ylhäällä olevissa

ruuduissa (J-K). Alareunassa oleva poikittainen kiveys sen sijaan oli tiivis ja mittasuhteiltaan enemmän muuria muistuttava. Pitkittäisen kiveyksen pituudeksi saatiin n. 5 m, leveyden vaihdellessa 1 m:n kummallakin puolella. Poikittaisen kiveyksen mitoista ei kaivauksen perusteella saatu selvää käsitystä, koska osa siitä ilmeisestikin jäi kaivausalueen ulkopuolelle. Se jatkui kuitenkin myös pitkittäisen kiveyksen toiselle puolelle ja ulottui aina kaivausalueen kulmaan asti, joten sen pituudeksi saadaan n. 3 m leveyden ollessa 1 ja 2 m:n välillä.

Kolmannessa kerroksessa muurista ei saattanut havaita enää jälkeäkään, vaan kiveys oli tällä kohtaa tasainen ja epäsäännöllinen. Koska kiveystä ei ilmeisesti ole perustettu kallioon asti, kysymyksessä ei voine olla kovin raskaan muurirakennelman perusta. Myös mittasuhteet ovat Rinteen esitykseen verrattuna huomattavan pienet, muurirakennelman paikka sen sijaan näyttää olevan melkein sama kuin Rinteellä. Perustuksen vaatimattomuutta korostaa vielä sekin, ettei kiviä 1. muurin tapaan ole ympäröity savikerroksella. Saveusta tavattiin sen sijaan muurin länsipuolelta, ruutujen J-K:-3 alueilta (Liite IV no. 9). Täältä tavattiin myös harvaa kiveystä, joka oli aivan selvästi istutettu saveen. Tämän saveuksen tarkoitus ei käynyt tutkimuksissa ilmi.

Tästäkin muurin perustuksesta saatiin joukko löytöjä. Tiiltä tavattiin täältäkin (mm. 74:199), ja vaikka talteen saadut palat ovatkin muodottomia, ne voidaan rinnastaa muuri 1:n löytöihin. Toinen huomionarvoinen löytö oli käsikiven aluskivi (71:200), joka löytyi I-kerroksesta, muurin kulmauksesta ja sen asema on ilmeisesti sekundaari. Varsinkin viimeksimainittu löytö panee miettimään, missä määrin Rinne on todella suorittanut tutkimuksia tällä alueella ja missä määrin hänen päätelmänsä perustuvat pelkästään koekuoppien antamiin tietoihin ja havaintoihin maan päälle näkyvistä muinaisjäännöksistä.

4. Latomus

K:-1

Aikaisemmin mainitun muurin kulmauksen sisäpuolelta pääasiassa ruudun K:-1 alueelta, tavattiin tiivis pikkukivistä koostunut kiveys, jonka muoto lähenteli neliötä. Päinvastoin kuin 2. muuri

kiveys näytti jatkuvan tiheästi ladottuna kallion pintaan asti. Tähän rakennelmaan ei ilmeisesti ole käytetty tiiltä, vaikka joi-takin vähäisiä tiilen paloja löydettiin kiveyksen reunasta kaivauksen päätyttyä (74:763). Sen rakenne enempää kuin löydöt-kään eivät anna viitteitä sen käyttötarkoituksesta. Luultavaa kuitenkin on, että se tavalla tai toisella liittyy muihin puolus-tustarkoituksia palvelleisiin rakennejäänöksiin.

5-5a. Pihakiveys

E-H:3-6

Koeojaa kaivettaessa saatettiin havaita, että ruutujen C-E avo-kallion ja muuri 1:n väliin jäi tasainen, suhteellisen säännöllii-sen kiveyksen kattama alue. Ruudun F:3 itälaidalla kiveys muo-dosti tiiviin ja erittäin tasaisen latomuksen.

Kun kaivausala laajennettiin ruutujen F-H:4-6 alueelle, todettiin kiveyksenkin jatkuvan sinnekin. Kysymyksessä on aivan selvästi ns. pihakiveys: maan pinta on katettu suurinpiirtein tasaisilla kivillä, jotta saataisiin kulkemiselle edullinen kova ja kuiva pohja. Tällaisen kiveyksen esiintyminen juuri tässä kohdassa on luonnollista, koska siitä on noustu linnamäelle.

6. Pihakiveys

J:-2-1

Pienistä kivistä koostuvaa, tasaista kiveystä tavattiin myös kai-vausalueen reunasta, ruutujen J:1--2 alueilta. Tämän kiveyksen ensimmäiset kivet alkoivat pistää maasta vasta II-kerroksessa, ja koko laajuudessaan se paljastui III-kerroksessa. Tämä jäännö esiintyy pääasiassa ruudun J:-1 alueella. Tiheintä kiveys on ruudun pohjoisreunassa ja harvinta etelässä, missä sen ja ruudun K:-1:n latomuksen väliin jää kivetön alue. Viimeksimainittuun kiveykseen sitä ei voi rinnastaa, sen tekee mahdottomaksi jo sijainti eri tasossa, mikä käy hyvin ilmi mm. kuvasta no. 33. Kiveys jatkuu kapeana kaistaleena ruudun J:1 pohjoisreunassa; sen laajuutta lännessä ei sen sijaan saatettu varmasti havaita, koska muurin (2) perus on ilmeisesti tehty tämän kiveyksen päälle. Tähän viittaavat huomattavasti eri tasoissa olevat kivet. Kiveyk-sen laajuus ei täällä missään tapauksessa kuitenkaan ole sama

kuin ruudun J:-1 alueella. Kiveys jatkuu varmasti kaivausalueen ulkopuolellekin, mutta koska se sijaitsee suhteellisen syvällä, sen laajuutta ei voitu tutkimatta todeta.

7. Pihakiveys

K-L:-2

Pihakiveyksen kaltaista tiivistä pikkukiveystä tavattiin myös ruutujen K-L:-2 III-kerroksesta. On mahdollista, että muurin (2-3) sisälle jäänyt alue on katettu tällaisella kiveyksellä, jonka kuitenkin, maakerros on aikojen kuluessa peittänyt samoin kuin edellisinkin pihakiveyksen.

8-9. Savimaa

J-K:-3 ja H:3, I:2-3, J:-1-2

Kaivausalueella esiintyvistä savimaaläikistä on ollut puhe jo muurin jäännöksistä puhuttaessa.

10. Punamaa

J-K:2--1

Kaivausalueen koillisreunassa saatettiin jo tutkimuksen alkuvaiheessa todeta, että maa on voimakkaasti punaista väriltään. I-kerroksessa punamaa muodosti epämääräisiä läikkiä ruutujen K-J:1-3 alueella. Syvennälle kaivettaessa se muodosti nauhamaisen kuvion, joka kulki ruutujen K:2, K:1, J:1 ja J:-1 kautta kaivausalueen koillis- t. pohjoisnurkan yli. Ajoituksen kannalta huomattavaa on, että punamaan voitiin havaita olevan ruutujen J:1--1 pihakiveyksen yläpuolella. Toisen ajoituksellisen kiinnkohdan tarjoaa ruuturivien 2 ja 3 väliin jätetty 20 m leveä kannas, josta voitiin tarkkailla kulttuurikerroksen rakennetta. Kannaksesta piirretystä profiilipiirroksesta käy ilmi, että punamaa sijaitsee suhteellisen syvällä kulttuurikerroksessa ja että sen päälle on kasautunut kulttuurimaata.

Punamaan suhde savimaahan oli mielenkiintoinen. Savimaata näyttää esiintyvän tässä kaivausalueen kulmassa vain punamaan rajaamalla alueella. Em. profiilipiirroksessa savimaa näyttää tosin menevän osittain punamaan päälle. Tällä havainnolla ei tarvitse olla ajoittavaa merkitystä, sillä se voi olla seurausta myöhemmistä

maansiirtymistä. Ylimmän kerroksen savimaan ja kulttuurimaan raja oli myös epäselvä.

Punamaa on selvästi punaiseksi palanutta savea, mutta kysymystä sen alkuperästä ei kaivauksissa voitu ratkaista. Punasavi voi olla peräisin rapautuneista tiilistä tai maaperä on voinut värjäytyä punaiseksi jossakin palossa. Viitteitä punasaven alkuperästä saa vertailemalla löydöstön jakautumista kaivausalueelle. Huokoiseksi palanut savi sijoittuu nimittäin valtaosaltaan juuri niiden ruutujen alueelle (liite VIII), joiden kautta punaista maata sisältänyt nauha kulkee. Nämä löydöt kuuluvat sitäpaitsi juuri punaista maata sisältäneisiin kerroksiin. On siten luultavaa, että paikalla on ollut jokin rakenne, joka palaessaan on jättänyt tällaiset jäljet maastoon.

Täydentäviä havaintoja muinaisjäännöksistä voidaan tehdä tarkastelemalla muitten massatavaralöytöjen sijoittumista kaivausalueelle.

1. Keramiikka (Liite IX)

Keramiikkaa esiintyi kaivausalueella kolmea päätyyppiä: rautakautista, keskiaikaista ja naarmupintaista. Näiden tyyppien levintä ei juuri anna mahdollisuuksia muinaisjäännösten ajoitukselle. Koeojan yläpäässä vallitsee kuitenkin rautakautinen keramiikka. Toinen huomionarvoinen seikka on se, että keramiikkalöytöjen kerrosjärjestys ei missään kohdassa näy olevan ristiriidassa keramiikkatyyppien ajoituksen kanssa.

2. Tiili (Liite VI)

Tiililöydöt keskittyvät muurinjäännösten 1 ja 2 alueille sekä tämän lisäksi ruudun K:2 tienoille. Kaivaushavainnoista ei käynyt ilmi, mistä viimeainittu voisi johtua.

3. Poltettu savi (Liite VI)

Poltettua savea on saatu koeojan yläosasta ja toisaalta suppealta alueelta ruuduista I:2 ja J:1-3, missä se esiintyy ruutujen pohjalla, siis samoissa kaivauskerroksissa rautakautisen keramiikan kanssa. Koska rautakautista keramiikkaa esiintyy runsaasti myös koeojan yläosassa, näyttävät rautakautisen keramiikan ja poltetun

saven eli kliiningin esiintymisen korreloivan voimakkaasti keskenään. Tällä alueella se hypoteesi, että tiiltä esiintyy vain keskiajalla ja klinininkiä rautakaudella, pitää hyvin paikkansa.

4. Luu (Liite VII)

Poltettua luuta löydettiin pääkaivausalueelta runsaasti. Koeojan yläosista ja linnavuoren tielle avatulta kaivausalueelta sitä ei juuri saatu. Runsaammin luuta esiintyi muurin jäännöksen (1) alueella sekä ruutujen J:1, K1-3 ja L:1-2 alueilla. Sen levintä näyttää olevan jossakin määrin yhdenmukainen huokoiseksi palaneen saven kanssa, josta on jo edellä puhuttu.

Tähän kertomukseen liittyvät:

esine löydöt TYA 74:1-143, 145-151,
153-157, 161-164, 166, 170, 172,
176-177, 181-182, 185-196, 198-624, 763.
valokuvat 1-37
liitteet I-X
4 KARTTA

Turussa 4.5.1976

Jukka Luoto
Jukka Luoto

LUETTELO VUODEN 1973 WANHALINNAN KAIVAUSTEN DIAPOSITIIVIKUVISTA

1. Työskentelyä Eturinteen kaivausalueella, taustalla "Hämeen härkätie".
2. Työskentelyä Eturinteen kaivausalueella, taustalla "Hämeen härkätie".
3. Eturinteen kaivausaluetta multavallin päältä kuvattuna, etualalla muurin jäännös.
4. Eturinteen kaivausaluetta multavallin päältä kuvattuna, etualalla muurin jäännös.
5. Eturinteen kaivausaluetta multavallin päältä kuvattuna, etualalla muurin jäännös.
6. Prof. Salo tutustumassa kenttätutkimuksiin Eturinteen kaivausalueella.
7. Kaivausta Eturinteellä, taustalla Haagan kartanon rakennuksia
8. Kaivausta Eturinteellä, taustalla Haagan kartanon rakennuksia
9. Tervakukkia mäen kaakkoisreunalla.
10. Kaivamista mäen laen kaivausalueella.

J:1

J:2

LIITE II
V-kerroksen
löydöt
MK 1:20
KP 066

L 246290 ° ° L 248285

+
K:1

+
K:2

° L251284

° L249311

° L250320

L245338 ° ° L344338

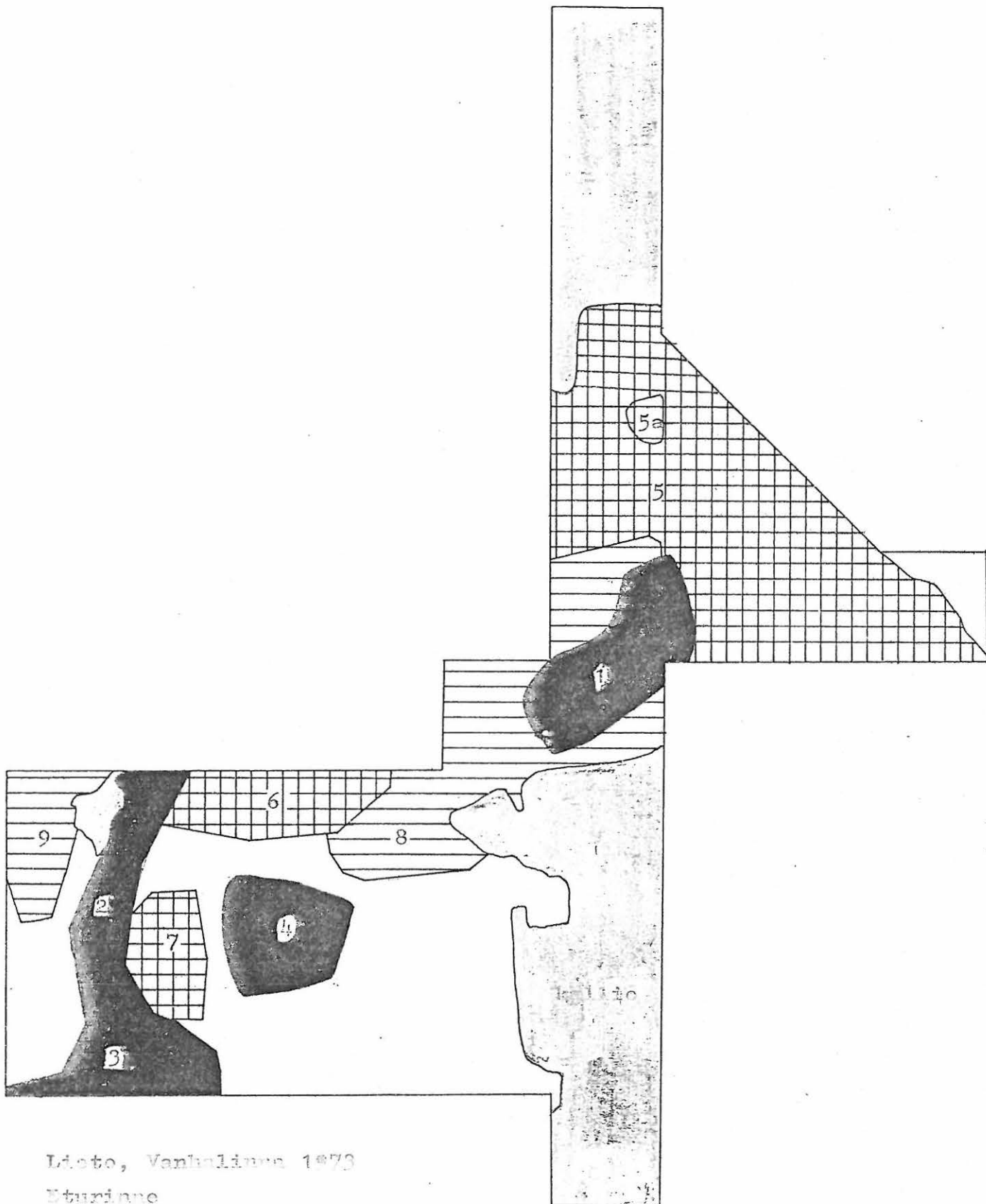
+
L:1

+
L:2

° L242368

° L24365

Lieto, Vanhalinna 1973

Eturinne

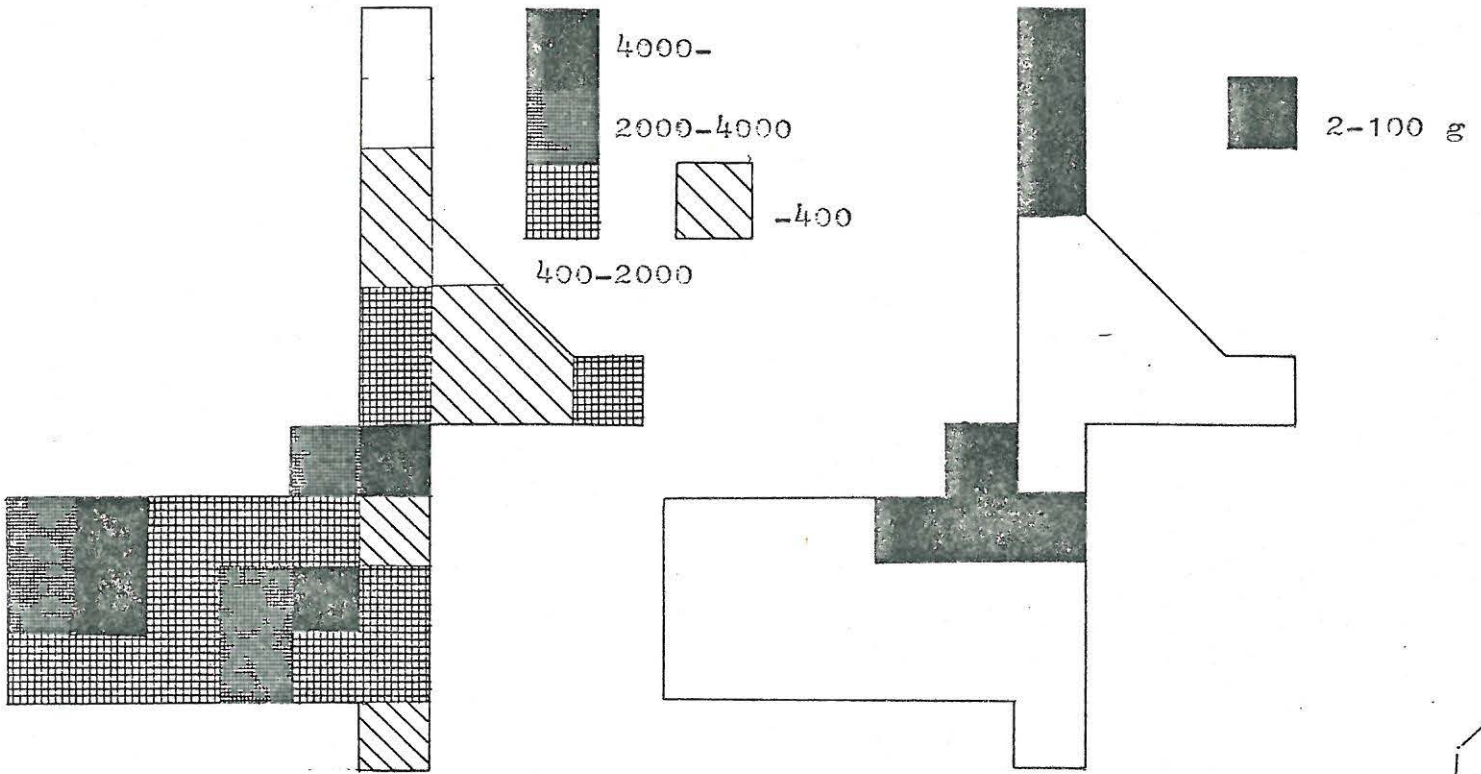
Muinaisjäännökset

Eturinteelta saadun massatavaran sekaan luetteloitu esineistä
(esineistö on luetteloitu erikseen):

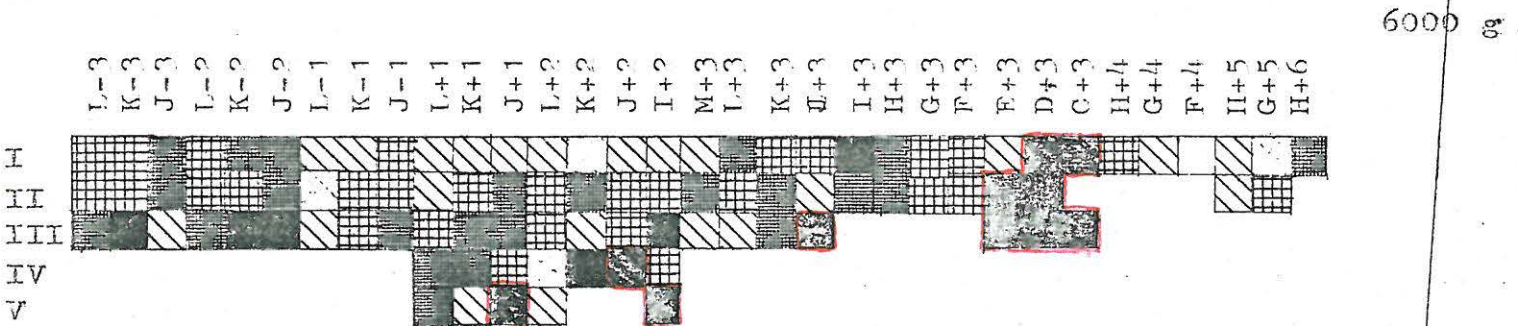
TYA 74:269b	Hevosenkänäula
281	Rautaesineen katkelma
324	Panssaripaidan rengas
332	Rautaesineen katkelma
334	Rautaesineen katkelma
338	Rautaa
472	Luurengas
473	Lasinpala
480	Savihyrrän katkelmia
484b	Pii-iskos (tulus)
517	Pii-iskos (tulus)
523	Panssarinuolenkärjen katkelma
529	Hevosenkänäula
541	Rautanaula
546	Rautaa
577	Hevosenkänäula
585	Rautahela
588	Rautaa
621	Hioimen katkelma
Maanäytteet:	
TYA 74:506	Punamaanäyte J-1, III-kerros.
540	Punamaanäyte J+2, III-kerros.

tiili

savitiiviste

Tiilen ja savitiivisteiden levintä ruuduttain

Tiilen ja savitiivisteiden levintä kerroksittain

2000 g

4000 g

3000 g

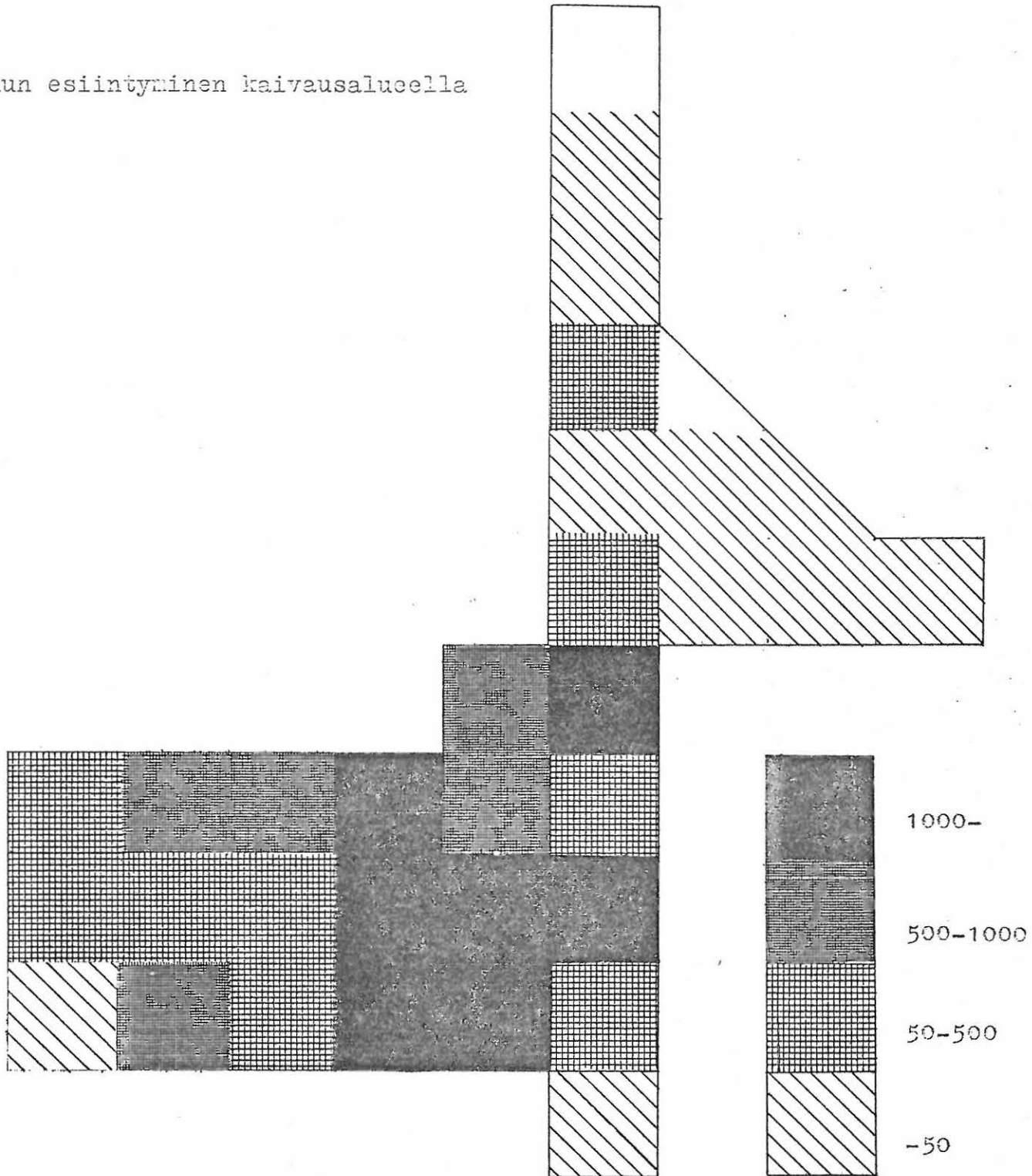
6000 g

400 g

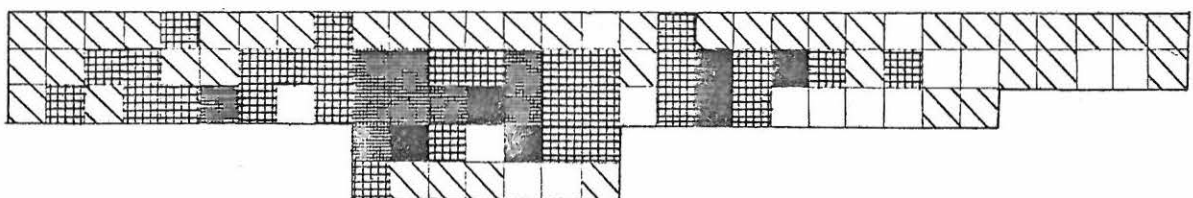
Tiilen painojakautuma ruuduttain ja varjostusten raja-arvot

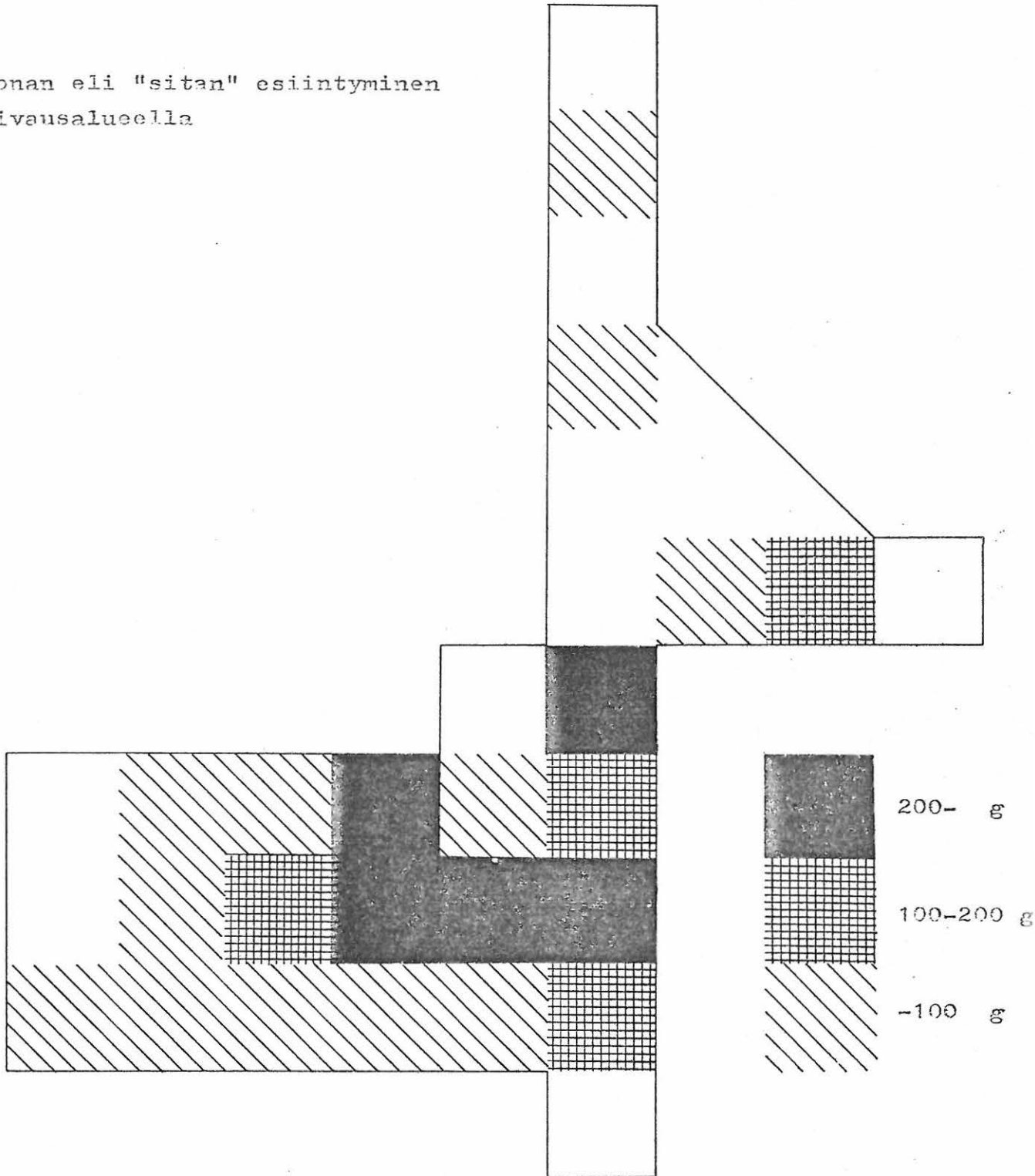
Luun esiintymisen kaivausalueella

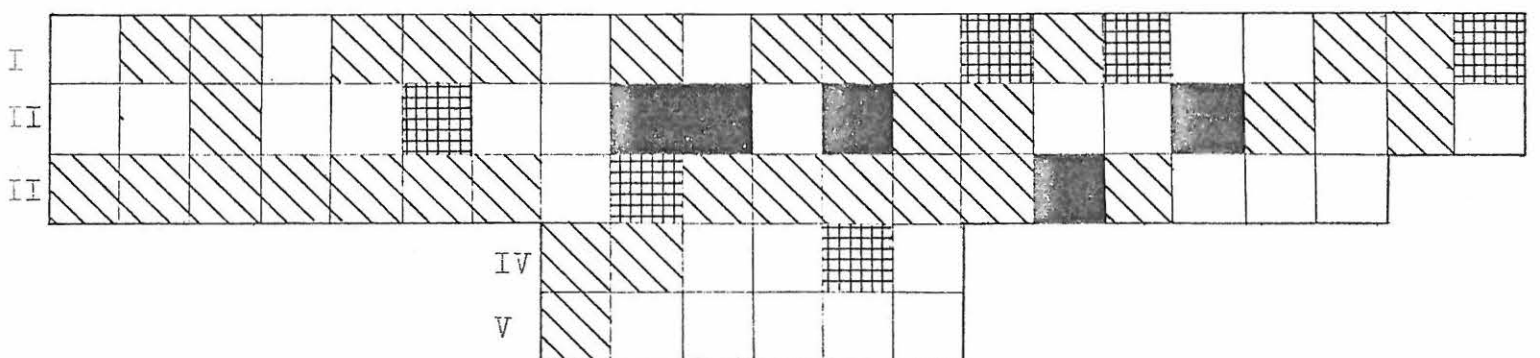
L-3 K-3 J-3 L-2 K-2 J-2 L-1 K-1 J-1 L+1 K+1 J+1 L+2 K+2 J+2 I+2 M+3 L+3 K+3 J+3 I+3 H+3 G+3 F+3 E+3 D+3 H+4 G+4 H+5 G+5 H+6

Kuonan eli "sitan" esiintyminen
kaivausalueella

L-5 L-2 K-2 J-2 L-1 K-1 J-1 L-1 K+1 J+1 L+2 K+2 J+2 L+3 K+3 J+3 I+3 F+3 D+3 H+4 H+5

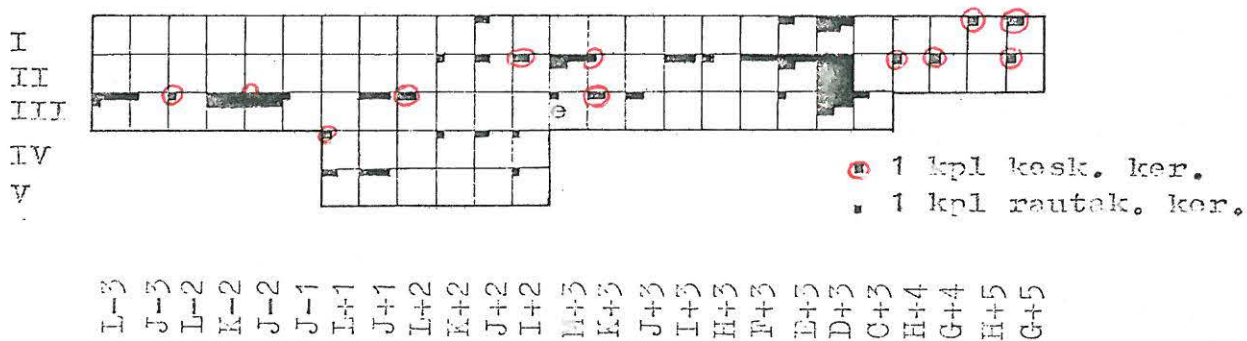

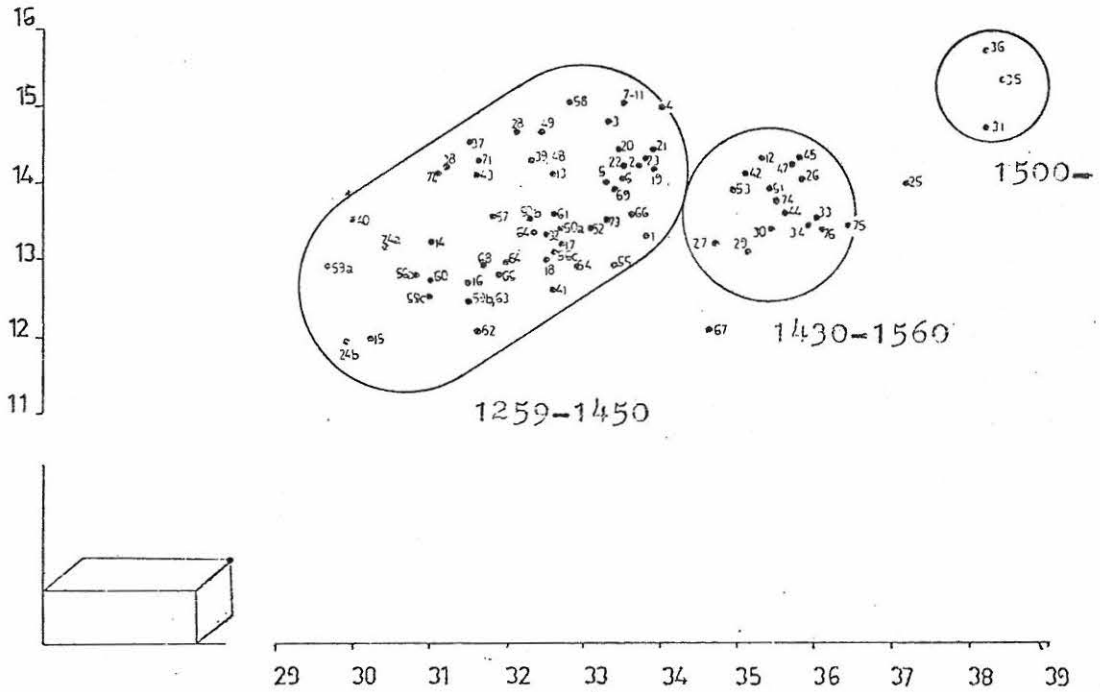
Keramiikan esiintyminen kaivaus-
alueella

- ⊙ = kpl keskikaikaista keramiikkaa
- o = kpl rautakautista keramiikkaa
- eo = kpl ns. epineoliittista keramiikkaa

Keramiikalöydöt kaivauskerroksittain esitettynä

Kaavio tiilen muodon kehityksestä keskiajalla ja 1500-luvulla

13 Wanhalinna (74:4, 202)
 14 Wanhalinna (Rinne)

1-11 Hämeenlinna	12 Hämeenlinna
15-19 Koroinen	25-27 Naantalin kirkko
20-22 Turun linna	29-30 Turun linna
23 Stenbergä	33-34 Turun linna
24 P. Henrikin muistokappeli	42 Liedon kirkko
28 Turun linna	44-45 Perniön kirkko
32 Turun linna	47 Perniön kirkko
37-38 Kirkkonummen kirkko	51 Sauvon kirkko
39-40 Lemun kirkko	53 Sauvon kirkko
41 Liedon kirkko	67 Turun tuomiokirkko
43 Taivassalon kirkko	74+76 Turun tuomiokirkko
48-50 Perniön kirkko	
52 Sauvon kirkko	
54-55 Sauvon kirkko	31 Turun linna
56-57 Nousiaisten kirkko	35-36 Turun linna
58-66 Turun tuomiokirkko	
68-69 Turun tuomiokirkko	
71-73 Turun tuomiokirkko	

LIETO, VANHALINNA 1973

ETURINNE

KAIVAUSKUVAT

1. Koojaa etelästä kuvattuna (ruudut I-C), etualalla määrin jäännös, jonka päältä löydettiin keskellä näkyvä tiili, II-kerros.

2. Koojaa etelästä kuvattuna (ruudut I-C), etualalla määrin jäännös, tasempaa pihakiveystä, II-kerros

3. Lähikuva muurin jäännöksestä etelästä kuvattuna, keskellä ehjä tiili, II-kerros.

5. Muurin jäännös pohjoisesta kuvattuna, II-kerros.

4. Kooojaa pohjoisesta kuvattuna (ruudut D-I), etualalla esiinkaiivettua pihakiveystä, tasempana muurin jäännös, II-kerros.

6. Kooojan eteläpäätä pohjoisesta kuvattuna, II-kerros.

7. Kooja pohjoisesta kuvattuna, maa on kaivettu etualalla olevista rouduista lähes kokonaan pois.

8. Maurin jäännös luoteesta kuvattuna, kuvan keskellä mutturivien 2 ja 3 väliin jätetty "profiilikannas", jonka edessä munrikiveyksen länsipää. Etualalla savikerroksen alta paljastettua kalliota.

9. Muurin jäännös lounaasta kuvattuna, III-kerros.

10. Muurin jäännös koillisesta, etualalla pihakiveystä,
III-kerros.

11. Kiveystä linnamäelle vievälle polulle avatulla kaivausalueella, kuvattu lännestä.

12. Kiveystä linnamäelle vievälle polulle avatulla kaivausalueella, kuvattu lännestä.

13. Eturinteen kaivausalueen I-kerrosta (ruuturivit -2--2), keskellä matala kiveys, joka kääntyy alueen alareunassa vasemmalle, kiveyksen kulmasta löydetty jauhinkivi näkyy selvästi kaivausalueen ala-laidassa.

14. Kiveystä L:-2--2 runduissa, I-kerros.

15. Ruutujen L:-3--2 kiveys idästä kuvattuna, I-kerros.

16. Jauhinkivi löytöpaikallaan I-kerroksessa.

17. Eturinteen kaivausalueita luoteesta kuvattuna, keskellä neliömäinen kiviladelmä, I-kerros.

18. Lähikuva ruudun K:-1 neliömäisestä kiviladelmästä etelästä kuvattuna, I-kerros.

19. Eturinteen kaivausalueen luoteiskulma, kuvasta näkyy selvästi vaaleampana ruudun J:-3 savimaa, I-kerros.

21. Saveen "istutettuja" kiviä ruudun J:-3 I-kerroksesta.

20. Runturivin J I-kerros lännestä kuvattuna.

22. Kaivarista Eturinteen kaivausalueella, II-kerros. Kuvattu lännestä.

23. Yleiskuva eturinteen kaivausalueen II-kerroksesta, etualalla epämääräinen kiveys jauhinkivineen, keskellä nelikulmainen ladelma, kuvattu lännestä.

24. Matala pitkulainen ja epämääräinen kiveys ruuturiveissä -3--2 pohjoisesta kuvattuna, II-kerros.

25. Kaivausalueen länsipäätä pohjoisesta kuvattuna, epämääräinen kiveys erottuu selvästi ympäröivistä kivettömistä alueista, II-kerros.

26. Eturinteen kaivausalueen II-kerrosta pohjoisesta kuvattuna, vasemmassa laidassa nelimäinen latomus, oikealla jauhinkiven sisältänyt epämääräinen kiveys.

28. Nelimäinen ladelma etelästä kuvattuna, taustalla alkaa ruuturivi J:n pihakiveys tulla maasta näkyviin, II-kerros.

27. Nelimäinen ladelma K:-1-ruudussa pohjoisesta kuvattuna, II-kerros.

29-30. Yleiskuva Eturinteen kaivausalueesta lännestä kuvattuna, III-kerros.

31. Ruutujen J:-2--1 alueelta paljastunutta pikakiveystä. Etualalla kiveys on epätasaista ja tuskin luettavissa takana näkyvään tasaiseen kiveykseen, III-kerros.

32. Kaivauskuva J-ruuturivistä, kaivajien edessä säännöllinen kiveys, III-kerros.

33. Ruutujen K-J:-1 III-kerros etelästä kuvattuna, etualalla neljäsmäinen latomus, taustalla matalampaa pihakiveystä.

34. Ruuturivin -2 tiivistä kiveystä kaakosta kuvattuna, III-kerros.

25-36. Kaivausalueen itäpään IV-kerros luoteesta kuvattuna.

37. Runtujen L:1-2 pohjaa idästä kuvattuna, IV-kerros.